Szeptember 25. Szent Gellért

Velencében (Itália) született 980 körül, Budán halt meg 1046. szeptember 24-én. Szent Gellért Csanád első püspöke. Előkelő velencei Morosini család sarjadéka, aki öt éves korában súlyosan megbetegedett. Szülei egyetlen gyermeküket a kor jámbor szokása szerint szerzetesi ruhába öltöztették, vagyis Istennek és a bencés rend szentjeinek oltalmába ajánlották. Huszonöt éves korában rendtársai őt tették meg a monostor perjeljévé, majd Vilmos apát javaslatára, tudásának elmélyítése végett, másodmagával Bolognába küldték, hogy később elfoglalhassa a kolostori iskola egyik tanári posztját. 32 évesen tért vissza a Szent György szigeti monostorba, de nem sokáig tanított, mert Vilmos apát halála után őt választották meg szerzetestársai apátnak. Hamarosan lemond azonban a klastrom „fejedelemségéről”, hogy majd Jeruzsálemben remetéskedjék. Útközben Dalmáciában hajótörést szenved. Ez alatt a több hétre elhúzódott kényszerpihenő közben Gellértnek nem egyszer nyílt alkalma, hogy megbeszélje útitervét az ugyancsak ott időző Razina, más nevén Gaudentius pannonhalmi apáttal, aki szerette volna őt megnyerni magyarországi kolostoralapítási és térítői tervének. Gellért azzal a nem titkolt szándékkal engedett unszolásának, hogy Magyarországon keresztül könnyebben eljuthat majd a Szentföldre. Átkelvén a part menti hegyláncokon, majd a Dráván, 1015. május 3-án érkeznek Pécsre, Mór püspökhöz. Vele és Asztrik pécsváradi apáttal onnan Székesfehérvárra, István királyhoz mennek. Nagyboldogasszony napján járul Gellért a király elé, és találkozásuk hatására István meghívja őt Imre fiának nevelőjéül. Nyolc éves volt ekkor Imre, és szentünk 7 évig nevelte az esztergomi királyi palotában. Tanítványának életszentsége tanúsítja, hogy nevelő, oktató munkája nem veszett kárba!

Néhány év múlva szíve vágyát követve, a bakonybéli remeteségbe vonul. A monostor melletti erdei kunyhóban tudott leginkább elmélkedni és dolgozni. Ekkor írta szentírásmagyarázó munkáit, többek között a Zsidókhoz írt levélhez és Szent János apostol I. leveléhez. Kár, hogy e munkái mind elvesztek. Kb. 1028-ig örülhetett a monostor csendjének és erdei magányának. Ajtony vezér legyőzése után Szent István hívatta, hogy rábízza a Maros menti egyházmegye megszervezését. Ajtony annak idején a bizánci császárság szomszédjaként görög szertartás szerint vette föl a keresztséget, s telepített Marosvárra néhány görög szerzetest. Csanád vezér ostroma után ugyan elmenekültek, de pl. Oroszlámoson még a 13. sz. elején is voltak.

Gellért az egyházszervezést azzal kezdte, hogy fölosztotta az egyházmegye területét 7 főesperességre, s ezek élére a magával hozott papok közül azokat állította, akik tudtak magyarul. Majd a papi utánpótlás biztosítására káptalani iskolát szervezett, végül templomokat építtetett, köztük a székesegyházat és a bencés monostor Boldogságos Szűz oltalmába ajánlott templomát. Tevékenységét a szent életű király bőkezűen támogatta. E tekintetben, de más, sorsdöntőbb szempontból is, végzetes fordulatot jelentett a király halála 1038- ban. Hiába volt az új király, Péter velencei, akárcsak Gellért, az uralkodáshoz és a magyarság megnyeréséhez nem értett. Idegenpártolása miatt nemzeti forradalom űzte el őt a trónról. Utóda, Aba Sámuel sem vitte sokra. Zsarnoksága miatt 1043-ban a koronát és a húsvét megünneplését is megtagadta tőle Gellért. A fölfordulásnak ezen évei készítik elő vértanúságát is. Ha arra gondolunk, hogy a csanádi püspök e vérzivataros években hittudományos munkákat írt, rádöbbenhetünk, hogy semmiképpen sem kereste a vértanúságot, hanem inkább csak elfogadta azt. 1046 szeptemberében a lengyelországi száműzetésből hazatérő Vászoly fiak, Endre és Levente fogadására igyekezett püspöktársaival, Böddel és Benetával együtt. Mivel a hercegek még nem érkeztek meg Székesfehérvárra, továbbutazik Diósdig. Az éjjelt itt töltvén, reggel a Szent Szabina-templomban mondott miséje közben látomása volt közelgő vértanúságukról. Az ún. pesti révhez közeledve Vatha pogány lázadói kőzáporral törtek rájuk. Kiráncigálták Gellértet a szekeréből, hozzákötötték egy kordéhoz, és a később róla elnevezett Kelenhegy szikláiról a mélybe taszították. Holttestét ideiglenesen a pesti Boldogasszony-templomban (a mai Belvárosi Főplébániatemplomban) temették el, később átszállították Csanádra. Szentté avatását Szent László király kérte, VII. Gergely pápa avatta szentté.

Haláláról A diósdi éjszaka címmel itt olvashat!

A bakonybéli remeteségre manapság is emlékeztet egy kút, amelyet a környékbeli faluk népe Nagyboldogasszony és Gellért ünnepén búcsújárással szokott megtisztelni. Az itteni nép úgy emlegeti, hogy a kutat három forrás táplálja, amelyet még Gellért nevezett el az Atya, Fiú és Szentlélek tiszteletére. Más hagyomány szerint az apátsági templomból éjjelente angyalok szoktak ide szállani.

A bencés missziónak Gergely pápától és Bonifactól szentesített humanista szellemére, egyeztető készségére vall, hogy a térítés Gellért tanácsára azonosítja az ősi pogány Boldogasszony alakját Máriával. Az ő tanácsának intéséből alakult úgy, hogy Szűz Máriát Magyarországon Bódogasszonynak avagy ez világnak nagy asszonyának hívják. Szent István király pedig az országot Bódogasszony országának nevezé.

Gellért bölcsességét, atyai szívét árulja el a symphonia Ungarorum ismert jelenete is: éjszakai szállásán egy őrölgető szolgáló magyar nótájának hangjára ébred föl. A dallamot szépnek, különösnek találja, a lányt pedig jókedvvel végzett munkájáért megjutalmazza. Így lett Gellért a magyar népköltészet első hírmondója.

A hagyomány szerint azen a helyen ahol Gellértet megölték a sebek begyógyultak, a törött csontok helyükre illeszkedtek, ha fölöttük a sebesült anyja, lánytestvére vagy jegyese egy Üdvözlégyet és egy Hiszekegyet elmondott.

Gellért holttestét csak halálát követően hét év múlva (1053?) vitték Csanádra, ahol akarata szerint a tőle alapított és a Boldogasszony oltalmába ajánlott bencés apátság templomában temették el. A fakoporsót amelyben addig nyugodott, kőkoporsóba helyezték. Ennek födelére tették azt a csuklyás szerzetesruhát, melyben Gellért halált szenvedett, valamint a teveszőrből készül gallért, továbbá azt a követ, amelyen fejét összezúzták, azonkívül a vasövet és ostort, melyekkel sanyargatta magát, végül egy edényt, amelyben a vérét gyűjtötték össze. A templom oltárköve az a szikladarab volt, amelyen a fejét összezúzták. Mindezek a középkorban nagy tiszteletben részesültek.

Az ereklyék később szétszóródtak. Egy részük Velencébe, illetőleg a szomszédos Murano városkába, S. Dona templomába került. Hazai ereklyéinket, így a szegedi Fogadalmi Templomét már korunkban innen kaptuk vissza: ünnepén nyilvános tiszteletben részesítik.

Gellért püspököt, a Csanádi egyházmegye mennyei pártfogóját középkori misenaptáraink számontartják.

Hamarosan, még a XI. században templomot is építettek a hegy alján, a mai tabáni templom

közelében Gellért tiszteletére. Ennek kegyuraságát IV. Béla a bélakúti cisztercita apátságnak adományozta. Istvánffy Miklós szerint a templom a mohácsi vész idején még állott. Úgy hallotta, hogy a püspököt megölő tömeg vezérének leszármazottjai Budán laktak, és ha a család valamelyik tagja a templomba lépett, mindig rosszullét környékezte. Utolsó férfisarjadéka Mohácsnál esett el.

A szent templomot a betegek és nyomorékok ezrei keresték föl, akik a Gellérthegy sziklái alól csörgedező gyógyforrások medrében kerestek gyógyulást. Erről Bonfini is megemlékezik. A búcsúsok fogadalmi rajzairól és hálaadományairól is tud a hagyomány.

A hegy tövében máig álló török fürdők részben erre a középkori kultikus hagyományra épültek rá.

A Gellérthegy szakrális múltjához még hozzátartozik, hogy a XVIII. században Kálvária állott a tetején. Híres volt az emmausjárás is. A hegynek nevezetessége Gellértnek a magyar kereszténység kilenc százados fordulójára emelt szobra (1901).

Csak röviden utalunk még arra, hogy Szent Gellért hegye, németül Blocksberg, a magyar, illetőleg hazai mondavilágban a boszorkányok gyülekezőhelye. Boszorkányos hírét már a XVII. században emlegetik. Ismeretes a bakkecskének az efféle hiedelmekben való szerepe.

A hagyomány kialakulását a szent püspök vértanúsága mellett maga a hőforrásokkal, barlangokkal jeleskedő hegy is elősegítette. Egy budai szőlőmunkás mondotta a múlt század végén, hogy még most is vannak boszorkányok a hegy belsejében.

Gellért nevére és középkori patrociniumaira emlékeztetnek Zalaszentgrót és Németszentgrót (Geresdorf) helységeink. A középkorban ő volt a pesti szabó céh patrónusa. A barokk időkben megjelenik a jezsuita iskoladráma hősei között is: Nagyszombat (1626), Szepes (1630).

Az ernyősök családjába tartozó podagrafüvet a magyar nép **Szent Gellért füvének** is nevezi. A növényt már a középkorban fájdalomcsillapítóként használták köszvény és reuma ellen: összezúzták és a fájdalmas testrészre helyezték, így nem véletlenül általános köszvényfű

elnevezése is. Hazánkban Szent Gellért püspök attribútuma.

Irodalom:

Bálint Sándor ÜNNEPI KALENDÁRIUM II. Szent István Társulat, Budapest, 1977. 296-299.

http://www.katolikus.hu/szentek/0924.html

https://www.inf.u-szeged.hu/~tanacs/cserkesz/naplo/szg.html

http://lexikon.katolikus.hu/S/Szent%20Gell%C3%A9rt%20f%C3%BCve.html

http://lexikon.katolikus.hu/G/Gell%C3%A9rt.html